

RĂSPUNDEREA PENALĂ A MINORILOR ÎN CONTEXTUL CODULUI PENAL ROMÂN

Elena PÎRĂU

Consilier juridic în Parlamentul Republicii Moldova,
Chișinău, Republica Moldova

e-mail: elena.pirau@parlament.md

<https://orcid.org/0009-0002-3155-4826>

România este parte a mai multor instrumente internaționale care prevăd drepturile copilului și influențează modul în care sunt garantate aceste drepturi în cadrul sistemului juridic penal național. Aceste convenții și protocoale oferă un cadru internațional pentru protecția și promovarea drepturilor copilului iar România, ca stat semnatar, este angajată să respecte și să implementeze standardele stabilite de acestea. Legislația penală a României reglementează responsabilitatea penală a minorilor într-un mod distinct față de adulți punând accent pe reabilitarea minorilor și tratându-i diferit față de adulți, pentru a facilita reintegrarea lor în societate. Regimul special prevăzut pentru minori include dispoziții legale care tratează răspunderea penală, dar și măsurile educative sau corective care pot fi aplicate, în locul pedepselor obișnuite.

Cuvinte-cheie: drepturi fundamentale, răspundere penală, infractor minor, măsuri educative, condamnare, executarea pedepsei.

CRIMINAL RESPONSIBILITY OF MINORS IN THE CONTEXT OF THE ROMANIAN CRIMINAL CODE

Romania is a party to several international instruments that set out children's rights and influence how these rights are guaranteed within the national criminal justice system. These conventions and protocols provide an international framework for the protection and promotion of children's rights, and Romania, as a signatory state, is committed to respecting and implementing the standards established by them. Romanian criminal law regulates the criminal responsibility of minors in a distinct manner compared to adults, focusing on the rehabilitation of minors and treating them differently from adults in order to facilitate their reintegration into society. The special regime provided for minors includes legal provisions addressing criminal responsibility, as well as educational or corrective measures that may be applied instead of ordinary punishments.

Keywords: fundamental rights, criminal liability, juvenile offender, educational measures, conviction, execution of the sentence.

LA RESPONSABILITÉ PÉNALE DES MINEURS DANS LE CONTEXTE DU CODE PÉNAL ROUMAIN

La Roumanie est partie à plusieurs instruments internationaux qui stipulent les droits de l'enfant et influencent la manière dont ces droits sont garantis dans le cadre du système de justice pénale national. Ces conventions et protocoles fournissent un cadre international pour la protection et la promotion des droits de l'enfant, et la Roumanie, en tant qu'État signataire, est engagée à respecter et à mettre en œuvre les normes établies par ces instruments. La législation pénale roumaine régule la responsabilité pénale des mineurs de manière distincte de celle des adultes, en mettant l'accent sur la réhabilitation des mineurs et en les traitant différemment des adultes afin de faciliter leur réintégration dans la société. Le régime spécial prévu pour les mineurs comprend des dispositions légales qui traitent de la responsabilité pénale, ainsi que des mesures éducatives ou correctives qui peuvent être appliquées à la place des peines ordinaires.

Mots-clés: droits fondamentaux, responsabilité pénale, délinquant mineur, mesures éducatives, condamnation, exécution de la peine.

УГОЛОВНАЯ ОТВЕТСТВЕННОСТЬ НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ В КОНТЕКСТЕ УГОЛОВНОГО КОДЕКСА РУМЫНИИ

Румыния является стороной нескольких международных инструментов, которые устанавливают права ребенка и влияют на то, как эти права гарантируются в рамках национальной уголовной юстиции. Эти конвенции и протоколы представляют международную основу для защиты и продвижения прав ребенка, и Румыния, как подписант, обязана соблюдать и внедрять установленные этими инструментами стандарты. Уголовное законодательство Румынии регулирует уголовную ответственность несовершеннолетних отдельно от ответственности взрослых, делая акцент на реабилитацию несовершеннолетних и обеспечивая их отличное от взрослых обращение с целью облегчения их реинтеграции в общество. Специальный режим, предусмотренный для несовершеннолетних, включает юридические положения, касающиеся уголовной ответственности, а также образовательные или коррекционные меры, которые могут быть применены вместо обычных наказаний.

Ключевые слова: основные права, уголовная ответственность, несовершеннолетний преступник, воспитательные меры, осуждение, исполнение наказания.

Introducere

Capitolul III din Codul de procedură penală al României [1] reglementează procedura în cauzele cu infractori minori. Potrivit art. 504 alin.(1) și (2), urmărirea și judecarea infracțiunilor săvârșite de minori, precum și punerea în executare a hotărârilor privitoare la aceștia se fac potrivit procedurii obișnuite, cu completările și derogările prevăzute.

Codul penal român reglementează aspectele legate de minoritate printr-o serie de articole care definesc statutul juridic al minorilor și reglează responsabilitatea penală a acestora. Articolul 27 din Codul penal al României [2] prevede minoritatea faptuitorului. Potrivit acestei norme, nu este imputabilă fapta prevăzută de legea penală săvârșită de un minor, care la data comiterii acesteia nu îndeplinea condițiile legale pentru a răspunde penal.

Titlul V din Codul penal al României, intitulat „Minoritatea”, cuprinde patru capitole ce conțin norme cu privire la regimul răspunderii penale a minorului și regimul măsurilor educative neprivative și privative de libertate. În acest context, legislației penale a României în cazurile unde sunt implicați minori ca făptuitori urmărește scopul de

a asigura că drepturile acestora sunt respectate, iar măsurile luate sunt adecvate vârstei și stării lor de dezvoltare.

Regimul răspunderii penale a minorului

Articolul 113 din Codul penal al României prevede limitele răspunderii penale. Astfel, minorul care nu a împlinit vârsta de 14 ani nu răspunde penal iar minorul care are vârsta între 14 și 16 ani răspunde penal numai dacă se dovedește că a săvârșit fapta cu discernământ. Totodată, minorul care a împlinit vârsta de 16 ani răspunde penal potrivit legii.

Un aspect derogatoriu este că în cursul urmăririi penale, atunci când organul judiciar consideră necesar și ținând seama de toate circumstanțele cauzei, inclusiv gradul de maturitate și gradul de vulnerabilitate ale persoanei vizate, procedura în cauzele cu infractori minori se aplică și persoanelor care au împlinit 18 ani, până la împlinirea vârstei de 21 de ani, dacă la data dobândirii calității de suspect erau minore iar ori de câte ori organul judiciar nu poate stabili vârsta suspectului sau a inculpatului și există motive pentru a se considera că acesta este minor, persoana respectivă va fi prezumată a fi minor.

Articolul 90 lit. a) din Codul de procedură penală al României prevede asistența juridică obligatorie atunci când suspectul sau inculpatul este minor, internat într-un centru de detenție ori într-un centru educativ, când este reținut sau arestat, chiar în altă cauză, când față de acesta a fost dispusă măsura de siguranță a internării medicale.

La fel, atunci când suspectul ori inculpatul este minor, la orice ascultare sau confruntare a acestuia, organul de urmărire penală dispune citarea părinților ori, după caz, a tutorelui, curatorului sau a persoanei în îngrijirea ori supravegherea căreia se află temporar minorul, precum și a direcției generale de asistență socială și protecție a copilului din localitatea unde se desfășoară audierea.

La efectuarea oricărui alt act de urmărire penală la care este citat suspectul sau inculpatul minor se citează părinții sau, după caz, tutorele, curatorul ori persoana în îngrijirea sau supravegherea căreia se află temporar minorul, dacă organul judiciar consideră că prezența acestora este în interesul superior al minorului și nu este de natură să aducă atingere bunei desfășurări a procesului penal.

Dacă părinții sau, după caz, tutorele, curatorul ori persoana în îngrijirea sau supravegherea căreia se află temporar minorul nu au putut fi găsiți ori prezența acestora ar afecta interesul superior al minorului sau desfășurarea procesului penal, citarea se va face către un alt adult care este desemnat de minor și acceptat în această calitate de organul judiciar. În cazul în care minorul nu desemnează un alt adult sau adultul desemnat nu este acceptat de organul judiciar, citarea se va face către o altă persoană aleasă de organul judiciar, ținând seama de interesul superior al minorului.

Înainte de prima audiere, suspectilor sau inculpaților minori, li se aduc la cunoștință informații cu privire la:

- ✓ principalele etape ale procesului penal;
- ✓ dreptul ca părinții sau, după caz, tutorele, cu-

ratorul ori persoana în îngrijirea sau supravegherea căreia se află temporar minorul sau un alt adult care este desemnat de minor și acceptat în această calitate de organul judiciar să primească aceleași informații comunicate minorului;

- ✓ dreptul la protecția vieții private, în condițiile legii;

- ✓ dreptul de a fi însoțiți de părinți sau, după caz, tutore, curator ori persoana în îngrijirea sau supravegherea căreia se află temporar minorul sau de un alt adult care este desemnat de minor și acceptat în această calitate de organul judiciar, în timpul diferitelor etape ale procedurii conform prezentei legi;

- ✓ dreptul de a fi evaluați prin intermediul referatului de evaluare;

- ✓ dreptul la evaluare medicală și asistență medicală în cazul în care vor fi supuși unei măsuri preventive privative de libertate;

- ✓ măsurile preventive ce li se pot aplica, precum și dreptul ca măsura preventivă privativă de libertate să fie aplicată cu caracter excepțional;

- ✓ perioada pentru care poate fi dispusă și durata maximă a măsurii preventive privative de libertate, condițiile pentru prelungirea și menținerea acesteia, precum și dreptul la verificarea periodică a măsurii, în condițiile legii;

- ✓ dreptul de a fi prezenți la judecarea cauzei;

- ✓ dreptul la exercitarea căilor de atac, în condițiile legii.

Toate comunicările către suspectul sau inculpatul minor se fac într-un limbaj simplu și accesibil, adaptat vârstei acestuia. Informațiile se comunică și părinților sau, după caz, tutorelui, curatorului ori persoanei în îngrijirea sau supravegherea căreia se află temporar minorul.

Potrivit art. 114 din Codul penal al României, față de minorul care, la data săvârșirii infracțiunii, avea vârsta cuprinsă între 14 și 18 ani se ia o măsură educativă neprivativă de libertate. Totuși, față de minor se poate lua o măsură educativă privativă de libertate

în cazul în care a mai săvârșit o infracțiune, pentru care i s-a aplicat o măsură educativă ce a fost executată ori a cărei executare a început înainte de comiterea infracțiunii pentru care este judecat sau atunci când pedeapsa prevăzută de lege pentru infracțiunea săvârșită este închisoarea de 7 ani sau mai mare ori detențiunea pe viață.

Principiul răspunderii penale statuează că minorii care au împlinit vârsta de 14 ani sunt răspunzători penal, dar aplicarea pedepsei trebuie să fie proporțională cu vârsta și starea psihologică a minorului.

Potrivit art. 184 alin. (1) și (3) din Codul de procedură penală a României, în cazul infracțiunilor comise de minorii cu vârsta între 14 și 16 ani, se dispune efectuarea unei expertize medico-legale psihiatrice, care se efectuează după obținerea consimțământului scris al persoanei ce urmează a fi supusă expertizei, exprimat, în prezența unui avocat ales sau din oficiu, în fața organului judiciar și în prezența ocrotitorului legal.

Articolul 190 alin. (7) din Codul de procedură penală a României prevede că examinarea fizică internă a corpului unei persoane sau recoltarea de probe biologice trebuie efectuată de un medic, asistent medical sau de o persoană cu pregătire medicală de specialitate, cu respectarea vieții private și a demnității umane. Examinarea fizică internă a minorului care nu a împlinit 14 ani se poate face în prezența unuia dintre părinți, la solicitarea părintelui.

Codul de procedură penală al României prevede dispozițiile speciale privind măsurile preventive aplicate minorilor. Astfel, potrivit art. 243 alin. (2), reținerea și arestarea preventivă pot fi dispuse față de un minor, în mod excepțional, numai dacă efectele pe care privarea de libertate le-ar avea asupra personalității și dezvoltării acestuia nu sunt disproporționate față de scopul urmărit prin luarea măsurii.

La stabilirea duratei pentru care se ia măsura arestării preventive se are în vedere vârsta inculpatului

de la data când se dispune asupra luării, prelungirii sau menținerii acestei măsuri.

Articolul 244 din Codul de procedură penală a României prevede condițiile speciale de executare a reținerii și arestării preventive dispuse față de minori. În acest sens, codul prevede că regimul special de detenție al minorilor, în raport cu particularitățile vârstei, astfel încât măsurile preventive luate față de aceștia să nu prejudicieze dezvoltarea lor fizică, psihică sau morală, va fi stabilit prin legea privind executarea pedepselor și a măsurilor dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal.

Citarea minorului cu o vârstă mai mică de 16 ani, potrivit art. 257 alin. (6), se va efectua prin intermediul părinților sau al tutorelui, cu excepția cazului în care acest lucru nu este posibil. În același sens, art. 261 alin. (1) prevede că citația nu poate fi înmănată unui minor sub 14 ani sau unei persoane lipsite de discernământ.

În ipoteza renunțării la urmărirea penală față de un suspect sau inculpat minor care a împlinit vârsta de 16 ani poate fi dispusă față de acesta obligația prestării unei munci neremunerate în folosul comunității, potrivit art. 318 din Codul de procedură penală a României.

Judecarea cauzelor în cazul inculpaților minori

Cauzele cu inculpați minori se judecă de urgență și cu precădere. Ședința de judecată este nepublică dar cu încuviințarea instanței, la desfășurarea judecății pot asista și alte persoane. La fel și art. 352 alin. (3) din Codul de procedură penală a României prevede că dacă judecarea în ședință publică ar putea aduce atingere unor interese de stat, moralei, demnității sau vieții intime a unei persoane, intereselor minorilor sau ale justiției, instanța, la cererea procurorului, a părților ori din oficiu, poate declara ședință nepublică pentru tot cursul sau pentru o anumită parte a judecării cauzei.

Când inculpatul este minor cu vârsta mai mică de 16 ani, instanța, dacă apreciază că administrarea

anumitor probe poate avea o influență negativă asupra sa, poate dispune îndepărtarea lui din ședință. În aceleași condiții pot fi îndepărtați temporar din sala de judecată și părinții ori tutorele, curatorul ori persoana în îngrijirea sau supravegherea căreia se află temporar minorul.

Inculpatul care a săvârșit infracțiunea în timpul când era minor este judecat potrivit procedurii aplicabile în cauzele cu infractori minori, dacă la data sesizării instanței nu a împlinit 18 ani.

Când în aceeași cauză sunt mai mulți inculpați, dintre care unii minori și alții majori, și nu este posibilă disjungerea, judecata are loc potrivit regulilor de competență obișnuite de către judecători anume desemnați potrivit legii și după procedura obișnuită. Respectiv cu privire la inculpații minori din aceste cauze se aplică dispozițiile referitoare la procedura în cauzele cu infractori minori.

Dacă la data sesizării instanței inculpatul împlinise vârsta de 18 ani, dar la data dobândirii calității de suspect era minor, instanța investită, reținând cauza, poate decide aplicarea procedurii pentru cauzele cu infractori minori, atunci când consideră necesar, ținând cont de toate circumstanțele cauzei, inclusiv gradul de maturitate și gradul de vulnerabilitate ale persoanei vizate.

La judecarea cauzei se citează serviciul de probațiune, părinții minorului sau, după caz, tutorele, curatorul ori persoana în îngrijirea sau supravegherea căreia se află temporar minorul. Aceștia au dreptul și îndatorirea să dea lămuriri, să formuleze cereri și să prezinte propuneri în privința măsurilor ce ar urma să fie luate. Însă, neprezentarea persoanelor legal citate nu împiedică judecarea cauzei. Totuși dacă niciuna dintre persoanele date nu a putut fi găsită ori prezența acesteia ar afecta interesul superior al minorului sau desfășurarea procesului penal, citarea se va face către un alt adult corespunzător care este desemnat de minor și acceptat în această calitate de organul judiciar.

Atunci când se audiază minorul, ascultarea acestuia va avea loc o singură dată, iar reascultarea sa va fi admisă de judecător doar în cazuri temeinic justificate, pentru a preveni revictimizării secundară a copiilor din partea sistemului judiciar.

Potrivit art. 506 din Codul de procedură penală, în cauzele cu inculpați minori, organele de urmărire penală pot să solicite, atunci când consideră necesar, efectuarea referatului de evaluare de către serviciul de probațiune de pe lângă tribunalul în a cărui circumscripție teritorială își are locuința minorul.

Însă, în cazul în care minorul este trimis în judecată, solicitarea referatului de evaluare este obligatorie, cu excepția cazului în care acest lucru ar fi contrar interesului superior al minorului. În cursul judecății, instanța poate solicita efectuarea referatului de evaluare de către serviciul de probațiune de pe lângă tribunalul în a cărui circumscripție își are locuința minorul, potrivit legii. În situația în care efectuarea referatului de evaluare nu a fost solicitată în cursul urmăririi penale, dispunerea efectuării referatului de către instanță este obligatorie.

Potrivit art. 116 alin. (1) din Codul penal al României, la evaluarea minorului, conform criteriilor generale de individualizare a pedepsei, instanța solicită serviciului de probațiune întocmirea unui referat care va cuprinde și propuneri motivate referitoare la natura și durata programelor de reintegrare socială pe care minorul ar trebui să le urmeze, precum și la alte obligații ce pot fi impuse acestuia de către instanță.

În cazul în care elementele care constituie baza referatului de evaluare se schimbă considerabil, organul de urmărire penală sau, după caz, instanța va solicita întocmirea unui nou referat de evaluare. Solicitarea se poate face din oficiu sau în urma sesizării făcute de serviciul de probațiune, de minor ori de către părinți sau, după caz, tutore, curator ori persoana în îngrijirea sau supravegherea căreia se află temporar minorul, cu privire la schimbările intervenite.

Articolul 116 alin. (2) din Codul penal al României prevede că serviciul de probațiune întocmește referatul de evaluare privind respectarea condițiilor de executare a măsurii educative sau a obligațiilor impuse, în toate cazurile în care instanța dispune asupra măsurii educative ori asupra modificării sau încetării executării obligațiilor impuse, cu excepția executării măsurii educative într-un penitenciar. În acest caz, referatul de evaluare va fi întocmit de către centrul educativ ori de detenție.

Art. 478 alin. (6) din Codul de procedură penală al României prevede că inculpații minori pot încheia acorduri de recunoaștere a vinovăției, cu încuviințarea reprezentantului lor legal. În cazul încheierii acordului de recunoaștere a vinovăției, se va ține cont de reducerea cu o treime a limitelor de pedeapsă prevăzute de lege în cazul pedepsei închisorii și de reducerea cu o pătrime a limitelor de pedeapsă prevăzute de lege în cazul pedepsei amenzii. Iar pentru inculpații minori se va ține seama de aceste aspecte la alegerea măsurii educative. În cazul măsurilor educative privative de libertate, limitele perioadelor pe care se dispun aceste măsuri, prevăzute de lege, se reduc cu o treime.

În cazul procedurii de recunoaștere a învinuirii, atunci când acțiunea penală nu vizează o infracțiune care se pedepsește cu detențiune pe viață, iar inculpatul solicită ca judecata să aibă loc numai pe baza probelor administrate în cursul urmăririi penale și a înscrisurilor prezentate de părți și de persoana vătămată, și recunoaște în totalitate faptele reținute în sarcina sa, prin înscris autentic, dacă inculpatul este minor, este necesară și încuviințarea reprezentantului său legal.

Un aspect specific ține de cheltuielile de judecată. Legea procesual penală prevede că atunci când suspectul sau inculpatul este minor, cheltuielile generate de înregistrările audiovideo, care ar fi căzut în sarcina acestuia potrivit legii, rămân în sarcina statului.

Dispozițiile referitoare la judecata în primă instanță în cauzele privitoare la infracțiuni săvârșite de minori se aplică în mod corespunzător și la judecata în apel. Un caz specific este prevăzut de art. 415 alin. (2) din Codul de procedură penală a României prin care se reglementează modalitatea de retragere a apelului. Astfel, inculpatul minor nu poate retrage apelul declarat personal sau de reprezentantul său legal. Prevederi similare sunt și pentru recursul în casație. Potrivit art. 436 alin. (4), inculpatul minor nu poate retrage recursul în casație declarat personal sau de reprezentantul său legal.

În aplicarea legii penale mai favorabile, după judecarea definitivă a cauzei, potrivit art. 6 din Codul penal cu referire la art. 21 alin. (1), (2) și (3) din Legea nr. 187/2012, pedeapsa închisorii executabilă sau pedeapsa în cazul pluralității de infracțiuni executabilă aplicată pentru infracțiunile comise în timpul minorității al cărei quantum este până în 15 ani se va înlocui cu măsura educativă a internării într-un centru de detenție pe o perioadă egală cu durata pedepsei închisorii. Iar pedeapsa executabilă sau pedeapsa în cazul pluralității de infracțiuni executabilă aplicată pentru infracțiunile comise în timpul minorității mai mare de 15 ani, însă care nu depășește 20 de ani, se va înlocui cu măsura educativă a internării într-un centru de detenție pe o perioadă de 15 ani [2].

Măsuri educative neprivative de libertate

Măsurile educative neprivative de libertate sunt sancțiuni aplicate minorilor care au comis infracțiuni, dar care nu implică restricționarea libertății lor. Aceste măsuri au drept scop educarea și reformarea minorilor, oferindu-le oportunități pentru dezvoltare personală și reintegrare în societate fără a-i priva de libertate. Măsurile neprivative de libertate aplicate minorilor infractori nu numai că le asigură acestora în mod adecvat dreptul la libertatea personală, ci servește și la protejarea drepturilor copiilor la viață, la integritate fizică, la dezvoltare, la viață de fami-

lie, etc. Însă este de menționat faptul că sistemul de justiție pentru minori trebuie să acorde o atenție specială proporționalității și duratei unei pedepse, indiferent dacă aceasta implică sau nu detenție.

Articolul 37 din Legea nr. 272 din 21 iunie 2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului [3] prevede că copilul are dreptul să fie crescut în condiții care să permită dezvoltarea sa fizică, mentală, spirituală, morală și socială.

Măsurile educative neprivative de libertate prevăzute de legislația penală română sunt:

- *Stagiul de formare civică* - constă în obligația minorului de a participa la un program cu o durată de cel mult 4 luni, pentru a-l ajuta să înțeleagă consecințele legale și sociale la care se expune în cazul săvârșirii de infracțiuni și pentru a-l responsabiliza cu privire la comportamentul său viitor sub coordonarea serviciului de probațiune, fără a afecta programul școlar sau profesional al minorului;

- *Supravegherea* - constă în controlarea și îndrumarea minorului în cadrul programului său zilnic, pe o durată cuprinsă între două și 6 luni, sub coordonarea serviciului de probațiune, pentru a asigura participarea la cursuri școlare sau de formare profesională și prevenirea desfășurării unor activități sau intrarea în legătură cu anumite persoane care ar putea afecta procesul de îndreptare a acestuia;

- *Consemnarea la sfârșit de săptămână* - constă în obligația minorului de a nu părăsi locuința în zilele de sâmbătă și duminică, pe o durată cuprinsă între 4 și 12 săptămâni, afară de cazul în care, în această perioadă, are obligația de a participa la anumite programe ori de a desfășura anumite activități impuse de instanță sub coordonarea serviciului de probațiune;

- *Asistarea zilnică* - constă în obligația minorului de a respecta un program stabilit de serviciul de probațiune, care conține orarul și condițiile de desfășurare a activităților, precum și interdicțiile impuse minorului, pe o durată cuprinsă între 3 și 6 luni, sub coordonarea serviciului de probațiune.

Totodată, pe durata executării măsurilor educative neprivative de libertate, instanța poate impune minorului și obligația: să urmeze un curs de pregătire școlară sau formare profesională; să nu depășească, fără acordul serviciului de probațiune, limita teritorială stabilită de instanță; să nu se afle în anumite locuri sau la anumite manifestări sportive, culturale ori la alte adunări publice, stabilite de instanță; să nu se apropie și să nu comunice cu victima sau cu membri de familie ai acesteia, cu participanții la săvârșirea infracțiunii ori cu alte persoane stabilite de instanță; să se prezinte la serviciul de probațiune la datele fixate de acesta; să se supună măsurilor de control, tratament sau îngrijire medicală; să participe, singur sau, după caz, împreună cu părinții sau cu un alt reprezentant legal, la programele speciale de consiliere psihologică organizate de direcția generală de asistență socială și protecția copilului sau de alte instituții de specialitate publice sau private.

În acest sens, atunci când sunt stabilite anumite obligații, instanța individualizează, în concret, conținutul acestei obligații, ținând seama de împrejurările cauzei. În cazul în care s-a luat față de minor vreuna dintre măsurile educative neprivative de libertate, după rămânerea definitivă a hotărârii se fixează un termen pentru când se dispune aducerea minorului, chemarea reprezentantului legal al acestuia, a reprezentantului serviciului de probațiune pentru punerea în executare a măsurii educative neprivative de libertate luate și a persoanelor desemnate cu supravegherea acesteia.

Mai mult ca atât, dacă, pe parcursul supravegherii, au intervenit motive care justifică fie impunerea unor noi obligații, fie sporirea sau diminuarea condițiilor de executare a celor existente, instanța dispune modificarea obligațiilor în mod corespunzător, pentru a asigura persoanei supravegheate șanse mai mari de îndreptare sau poate dispune încetarea executării unora dintre obligațiile pe care le-a impus,

când apreciază că menținerea acestora nu mai este necesară.

În cazul în care minorul nu respectă, cu rea-credință, condițiile de executare a măsurii educative sau a obligațiilor impuse, instanța poate dispune prelungirea măsurii educative sau înlocuirea acesteia. Prelungirea măsurii educative neprivative de libertate în cazul în care minorul nu respectă, cu rea-credință, condițiile de executare și obligațiile impuse se dispune de instanța care a pronunțat această măsură.

Înlocuirea măsurii luate inițial cu o altă măsură educativă neprivativă de libertate mai severă ori înlocuirea măsurii luate inițial cu o măsură educativă privativă de libertate se dispune de instanța care a pronunțat această măsură.

Articolul 2 din Legea nr. 272 din 21 iunie 2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului [3] prevede că interesul superior al copilului se circumscribe dreptului copilului la o dezvoltare fizică și morală normală, la echilibru socioafectiv și la viața de familie. Acest principiu este impus inclusiv în legătură cu drepturile și obligațiile ce revin părinților copilului, altor reprezentanți legali ai săi, precum și oricăror persoane cărora acesta le-a fost plasat în mod legal. Interesului superior al copilului va prevala în toate demersurile și deciziile care privesc copiii, întreprinse de autoritățile publice și de furnizorii privați acreditați, precum și în cauzele soluționate de instanțele judecătorești.

Măsuri educative privative de libertate

Dreptul la libertate și la siguranță este unul dintre cele mai fundamentale drepturi ale omului prevăzute la art. 5 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului (CEDO) [4]. Acest drept este recunoscut la fel în instrumentele internaționale privind drepturile omului și în constituțiile naționale din întreaga lume.

Astfel, art. 5 § 1 lit. d) din CEDO prevede că nimeni nu poate fi lipsit de libertatea sa, cu excepția și potrivit căilor legale dacă este vorba de detenția le-

gală a unui minor, hotărâtă pentru educația sa sub supraveghere sau despre detenția sa legală, în vederea aducerii sale în fața autorității competente. Această prevedere permite detenția unui minor, și anume cazul în care aceasta s-ar produce în vederea educației sub supraveghere.

Măsurile educative privative de libertate sunt sancțiuni aplicate minorilor menite să reformeze și să reintegreze minorii care au comis infracțiuni, punând accent pe educație și reabilitare mai degrabă decât pe pedeapsă severă. Scopul acestor măsuri este de a proteja minorii de influențele negative și de a le oferi oportunități de dezvoltare personală într-un mediu controlat, astfel încât aceștia să poată reintegrați în societate într-un mod pozitiv. Măsurile educative privative de libertate prevăzute de legislația penală română sunt:

- *Internarea într-un centru educativ* - constă în internarea minorului într-o instituție specializată în recuperarea minorilor, unde va urma un program de pregătire școlară și formare profesională potrivit aptitudinilor sale, precum și programe de reintegrare socială pe o perioadă cuprinsă între unu și 3 ani;

- *Internarea într-un centru de detenție* - constă în internarea minorului într-o instituție specializată în recuperarea minorilor, cu regim de pază și supraveghere, unde sunt stabilite programe intensive de reintegrare socială, precum și programe de pregătire școlară și formare profesională pe o perioadă cuprinsă între 2 -5 ani sau 5 -15 ani, atunci când pedeapsa prevăzută de lege pentru infracțiunea săvârșită este închisoarea pentru mai mult de 20 de ani ori detențiunea pe viață.

Dacă în cursul executării unei măsuri educative privative de libertate persoana internată, care a împlinit vârsta de 18 ani, are un comportament prin care influențează negativ sau împiedică procesul de recuperare și reintegrare a celorlalte persoane internate, instanța poate dispune continuarea executării măsurii educative într-un penitenciar.

În cazul în care s-a luat față de minor măsura educativă a internării într-un centru educativ, punerea în executare se face prin trimiterea unei copii de pe dispozitivul hotărârii organului de poliție de la locul unde se află minorul, după rămânerea definitivă a hotărârii. Organul de poliție ia măsuri pentru internarea minorului. Cu ocazia punerii în executare a măsurii educative a internării într-un centru educativ, organul de poliție poate pătrunde în domiciliul sau reședința unei persoane fără învoirea acesteia, precum și în sediul unei persoane juridice fără învoirea reprezentantului legal al acesteia.

Dacă minorul față de care s-a luat măsura educativă a internării într-un centru educativ nu este găsit, organul de poliție constată aceasta printr-un proces-verbal și sesizează de îndată organele competente pentru darea în urmărire, precum și pentru darea în consemn la punctele de trecere a frontierei. Un exemplar al procesului-verbal se înaintează centrului educativ în care se va face internarea iar conducătorul centrului educativ comunică de îndată instanței care a dispus măsura despre efectuarea internării.

În cazul în care s-a decis internarea minorului într-un centru de detenție, măsura educativă se pune în executare prin trimiterea unei copii de pe dispozitivul hotărârii prin care s-a luat această măsură organului de poliție de la locul unde se află minorul, când acesta este liber, ori comandantului locului de deținere, când acesta este arestat preventiv. Odată cu punerea în executare a măsurii educative a internării minorului într-un centru de detenție, judecătorul delegat va emite și ordinul prin care interzice minorului să părăsească țara. Dispozițiile privind întocmirea și conținutul ordinului în cazul punerii în executare a pedepsei închisorii se aplică în mod corespunzător.

Menținerea măsurii internării minorului într-un centru educativ, prelungirea ori înlocuirea acesteia cu internarea într-un centru de detenție se dispune de instanța căreia îi revine competența să judece noua

infracțiune sau infracțiunea concurentă săvârșită anterior.

Înlocuirea internării minorului cu măsura educativă a asistării zilnice și liberarea din centrul educativ la împlinirea vârstei de 18 ani se dispune, potrivit dispozițiilor legii privind executarea pedepselor, de către instanța în a cărei circumscripție teritorială se află centrul educativ, corespunzătoare în grad instanței de executare.

Revenirea asupra înlocuirii sau liberării, în cazul în care acesta nu respectă, cu rea-credință, condițiile de executare a măsurii educative ori obligațiile impuse, se dispune, din oficiu sau la sesizarea serviciului de probațiune, de instanța care a judecat cauza în primă instanță sau de instanța căreia îi revine competența să judece noua infracțiune săvârșită de minor.

În cazurile prevăzute la art. 126 din Codul penal al României, continuarea executării măsurii educative privative de libertate într-un penitenciar de către persoana internată care a împlinit vârsta de 18 ani se poate dispune potrivit dispozițiilor legii privind executarea pedepselor de instanța în a cărei circumscripție teritorială se află centrul educativ sau centrul de detenție, corespunzătoare în grad instanței de executare.

Executarea măsurii educative a internării într-un centru educativ sau a măsurii educative a internării într-un centru de detenție poate fi amânată sau întreruptă în cazurile și în condițiile prevăzute de lege.

Prescripția

Prescripția executării măsurilor educative nepriative de libertate pentru minori se referă la perioada în care aceste măsuri pot fi impuse și aplicate. În sistemul juridic românesc, prescripția este un mecanism care limitează durata în care o măsură educativă poate fi executată. Dacă perioada de prescripție expiră, măsura nu mai poate fi aplicată. Termenele de prescripție a răspunderii penale, se reduc la jumă-

tate pentru cei care la data săvârșirii infracțiunii erau minori și se întrerup sau se suspendă în condițiile prevăzute de lege pentru majori.

În general, termenul de prescripție pentru măsurile educative neprivative de libertate este stabilit în funcție de natura și gravitatea faptei comise. Măsurile educative neprivative de libertate se prescriu într-un termen de 2 ani de la data rămânerii definitive a hotărârii prin care au fost luate iar măsurile educative privative de libertate se prescriu într-un termen egal cu durata măsurii educative luate, dar nu mai puțin de 2 ani.

Termenele de prescripție a executării măsurilor educative se întrerup și se suspendă în condițiile prevăzute de lege pentru majori. În cazul înlocuirii măsurilor educative, executarea se prescrie în raport cu măsura educativă mai grea și curge de la data rămânerii definitive a hotărârii prin care s-a dispus înlocuirea. Dacă termenul de prescripție expiră, instanța nu mai poate aplica măsura educativă respectivă. Totuși, minorul poate beneficia în continuare de măsuri de reabilitare și reintegrare, chiar dacă acestea nu sunt impuse de instanță. În acest sens este de menționat că aplicarea acestor măsuri trebuie fie într-un mod care să asigure atât respectarea drepturilor minorului, cât și obiectivele educative și de reintegrare socială.

Concluzii

Reglementările privind minoritatea în Codul penal român sunt concepute pentru a reflecta sensibilitatea necesară în tratarea persoanelor minore implicate în fapte penale. Sistemul de justiție penală românesc pune accent pe reabilitare și reintegrare, recunoscând că minorii, datorită vârstei și dezvoltării lor, au nevoie de o abordare diferită față de adulți. Aceste reglementări urmăresc nu doar sancționarea comportamentului infracțional, ci și sprijinirea dezvoltării pozitive a minorilor, pentru a le oferi o șansă reală de a deveni membri productivi ai societății.

Codul penal român reglementează aspectele legate de minoritate printr-o serie de norme care definesc statutul juridic al minorilor și reglează responsabilitatea penală a acestora. Procesul penal pentru minori, reglementat de Codul de procedură penală, se desfășoară conform unor reguli speciale care țin cont de vârsta și gradul de dezvoltare al acestora. Aceste reguli sunt menite să protejeze drepturile minorilor și să asigure că sancțiunile aplicate sunt adecvate pentru vârsta și situația lor.

Codul penal român subliniază principiul interesului superior al copilului în toate procedurile legale. Acest principiu reflectă angajamentul sistemului de justiție penală de a proteja drepturile minorilor și de a asigura că orice măsură aplicată are în vedere bunăstarea și dezvoltarea pozitivă a acestora.

Articolul 37 litera b) din Convenția cu privire la drepturile copilului [5] prevede că arestarea, reținerea sau închisoarea unui copil se face în conformitate cu legea și se utilizează numai ca măsură de ultimă instanță și pentru cea mai scurtă perioadă de timp. Principiul de ultimă instanță este garantat și de alte norme internaționale, în special Regula 19 din Regulile de la Beijing [6] și Regula 2 din Regulile Havana [7]. Astfel, măsurile privative de libertate ar trebui aplicate minorilor odată ce s-a demonstrat și dovedit că măsurile neprivative de libertate sunt inadecvate într-un anumit caz și după o analiză atentă și aprofundată și ținându-se cont de principiile legalității și proporționalității pedepsei, precum și alte considerente relevante cazului.

Legislația penală joacă un rol crucial în gestionarea cazurilor de infracțiuni comise de minori, asigurând un sistem de justiție echitabil și adaptat la vârsta și stadiul de dezvoltare al acestora. Prin stabilirea unor măsuri educaționale și de reabilitare, protejarea drepturilor minorilor și aplicarea principiului interesului superior al copilului, Codul penal contribuie la reformarea și reintegrarea minorilor într-un mod care reflectă atât nevoile lor, cât și valorile societății.

Referințe bibliografice

1. Codul de procedură penală al României (Legea nr. 135/2010), publicat în Monitorul Oficial nr. 486 din 15 iulie 2010, disponibil: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/268195> (accesat la 12.04.2024).

2. Codul penal al României (Legea nr. 286/2009), publicat în Monitorul Oficial nr. 510 din 24 iulie 2009, disponibil: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/284363> (accesat la 20.03.2024).

3. Legea nr. 272 din 21 iunie 2004 (republicată) privind protecția și promovarea drepturilor copilului, publicat în Monitorul Oficial nr. 159 din 5 martie 2014, disponibil: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/156097>.

4. Convenția Europeană a Drepturilor Omului, disponibil: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_roun (accesat la 21.04.2024).

5. Convenția cu privire la Drepturile Copilului, adoptată de Adunarea Generală a Națiunilor Unite la 20 Noiembrie 1989, disponibil: <https://www.unicef.org/moldova/media/1401/file/Conventia-cu-privire-la-drepturile-copilului.pdf> (accesat la 21.04.2024).

6. United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice (“The Beijing Rules”) Adopted by General Assembly resolution 40/33 of 29 November 1985, disponibil: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/ProfessionalInterest/beijingrules.pdf> (accesat la 12.04.2024).

7. United Nations Rules for the Protection of Juveniles Deprived of their Liberty Adopted by General Assembly resolution 45/113 of 14 December 1990, disponibil: https://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/United_Nations_Rules_for_the_Protection_of_Juveniles_Deprived_of_their_Liberty.pdf (accesat la 27.02.2024).